

הלכות תפילין מזוזה וספר תורה פרק ג

פרק ג

הלכות מעשה התפילים

שמונה הלכות

א.

שמונה הלכות יש במעשה התפילים, כולן למשה מסיני, לפיכך כולן מעכבות, ואם שינה באחת מהן פסל. ואלו הן,

1. שיהיו מרובעות, וכן תפירתן בריבוע, ואלכסונן בריבוע, עד שיהיה להם ארבע זוויות שוות.
2. ושיהיה בעור של ראש צורת שין מימין ומשמאל.
3. ושיכרוך הפרשיות במטלית.
4. ושיכרוך אותן בשיער על המטלית, ואחר כך מכניסן בבתיהן.
5. ושיהיו תופרין אותם בגידין.
6. ושעושין להן מעברת מעור החיפוי שתיכנס בה הרצועה, עד שתהא עוברת והולכת בתוך תובר שלה.
7. ושיהיו הרצועות שחורות.
8. ושיהיה קשר שלהן קשר ידוע כצורת דאל:

תפילין של ראש

ב.

כיצד עושין תפילין של ראש?

לוקחין עץ מרובע, ארכו כרחבו כגבהו. ואם היה גבהו יתר על רחבו או פחות ממנו, אין בכך כלום, אין מקפידין אלא על ארכו שיהיה כרחבו. וחופרין בו שלשה חריצין, כדי שייעשה לו ארבעה ראשים, כגון זה

ולוקחין עור, ומרטבין אותו במים, ומחפין בו את העץ, ומכניסין את העור בין כל חריץ וחריץ.

ומכמשינ אותו והוא רטוב מכאן ומכאן, עד שעושין מן העור דמות שין שיש לה שלשה ראשים מימין המניח תפילין, ודמות שין שיש לה ארבעה ראשים משמאל המניח:

א.

ומניחין את העור על העץ עד שייבש, ואחר כך חולץ העור מעל גבי האימום של עץ, ונמצא העור שיש בו ארבעה בתים פנויין.

מכניסין פרשה בכל בית, ומחזירין מקצת העור מלמטה, ותופרין אותו מארבע פינותיו.

ומניחין מן העור שלמטה מקום שתיכנס בו הרצועה כמו תובר, והוא הנקרא מעברת:

ד.

וכיצד עושין תפילין של יד, לוקחין עץ מרובע, ארכו כרחבו, ויהיה גבהו כאצבע או יתר על זה מעט או פחות מעט, ומחפין אותו בעור רטוב, ומניחין את העור על האימום עד שייבש, וחולץ העור, ומכניס ארבע הפרשיות במקום העץ, ומחזיר מקצת העור מלמטה, ותופרו מארבע פינותיו, ומניחין מן העור תובר מקום הרצועה:

סדר הפרשיות

ה.

כיצד סידור הפרשיות בתפילה של ראש?

מכניס פרשה אחרונה שהיא "והיה אם שמע" בבית שהוא על ימין המניח, ו"שמע" סמוכה לה,

"והיה כי יביאך" בבית שלישי סמוכה ל"שמע",

ו"קדש לי" בבית רביעי שהוא לשמאל המניח תפילין,

כדי שיהא הקורא שפניו כנגד פני המניח קורא על הסדר, כגון זה

ואם החליף סידור זה - פסולות:

ו.

תפילה של יד כותבן בארבעה דפין בעור אחד ארוך כספר תורה, על סידורן בתורה, כגון זה

ואם כתבן על ארבעה עורות והניחן בבית אחד - יצא, ואינו צריך לדבוקן:

ז.

כשהוא גולל הפרשיות, בין של ראש בין של יד, גולל אותן מסופן לתחילתן, עד שתמצא כשתפתח הפרשה תקרא כל שיטה מתחילתה לסופה:

מטלית ושיער

ח.

וכשמכניסין את הפרשיות בבתים שלהן כורכין אותן במטלית, ועל המטלית שיער, ואחר כך מכניסין אותן בבתיהם.

ושיער זה צריך להיות שער בהמה או חיה טהורה, ואפילו מנבילות וטריפות שלהן.

וכבר נהגו כל העם לכרכן בשער זנב העגלים:

תופרין בגידין

ט.

כשתופרין את התפילין, אין תופרין אלא בגידין של בהמה או של חיה טהורה, ואפילו מנבילות וטריפות שלהן.

לוקחין הגידים שיש בעקב הבהמה או החיה, והם לבנים קשים, מרכינין אותן באבנים וכיוצא בהן עד שייעשו כפשתן, וטווין אותן, ושוזרין אותן, ובהן תופרין התפילין ויריעות ספר תורה:

י.

כשתופרין התפילין, תופרין אותן בריבוע. והלכה רווחת שיהיו בכל צד שלש תפירות, עד שיהיו הכל שתים עשרה תפירות, בין בשל יד בין בשל ראש. ואם עשה התפירות עשר או ארבע עשרה - עושה.

וכל התפירות יהיה החוט שלהן סובב משתי הרוחות:

יא.

וצריך שיגיע החרץ של תפילין של ראש עד מקום התפר.

ואם היה החרץ ניכר כדי שיהיו ארבעה ראשים נראים לכל, אף על פי שאין החרץ מגיע למקום התפר - כשרות.

ואם אין חרצן ניכר - פסולות.

וצריך להעביר בתוך כל חריץ וחריץ על גבי העור חוט או משיחה, להבדיל בין בית לבית.

ומנהג פשוט להעביר גיד מגידי התפירה בכל חריץ משלשתן:

עשיית הרצועות

יב.

וכיצד עושין הרצועות?

רוחב הרצועה

לוקחין רצועה של עור רחבה כאורך השעורה. ואם היתה רחבה מזה השיעור - כשרה.

אורך הרצועה – של ראש

ואורך רצועה של ראש, כדי שתקיף את הראש ויקשור ממנה הקשר, ותימתח שתי הרצועות מכאן ומכאן עד שיגיעו לטיבור או למעלה ממנו מעט.

אורך הרצועה – של יד

ואורך רצועה של יד, כדי שתקיף את הזרוע ויקשור ממנה הקשר, ותימתח רצועה אחת עד אצבע אמצעית, ויכרוך ממנה על אצבעו שלש כריכות ויקשור. ואם היו הרצועות ארוכות יתר על השיעורין האלו, כשרות:

ומכניס רצועה של ראש בתובר שלה, ומקיף כמידת ראשו, וקושר קשר מרובע כמין דאל.

וקשר זה צריך כל תלמיד חכמים ללמדו, ואי אפשר להודיע צורתו בכתב, אלא בראיית העין.

וכן בשל יד, קושר קשר כמין יוד, ותהיה הרצועה של יד עולה ויורדת בתוך הקשר, כדי שירחיב ויקצר בעת שירצה לקשור על ידו:

רצועות שחורות

הרצועות של תפילין, בין של ראש בין של יד, פניהם החיצונים שחורים, וזו היא ההלכה שלמשה מסיני.

אבל אחורי הרצועות, הואיל ומבפנים הם, אם היו ירוקות או לבנות - כשרות. אדומות לא יעשה, שמא תיהפך הרצועה וגנאי הוא לו. ולא יהיו אחורי הרצועה לעולם אלא כעין הקציצה, אם ירוקה, ירוקין, ואם לבנה, לבנים.

ונואי הוא לתפילין שיהיו כולן שחורות, הקציצה והרצועה כולה:

העור שמחפין בו התפילין ושעושין ממנו הרצועות, הוא עור בהמה או חיה או עוף הטהורים, ואפילו נבילות וטריפות שלהן. ואם עשה מעור טמאים, או שחיפה תפילין בזהב - פסולות. ועור הרצועות צריך עבדה לשמן.

אבל העור שמחפין בו אינו צריך עבדה כלל, אפילו עשהו מצה כשר. ומקומות הרבה נהגו לחפות אותן בעור מצה:

טז.

אין עושה התפילין אלא ישראל, שעשייתן ככתיבתן, מפני השין שעושין בעור, כמו שאמרנו.

לפיכך אם חיפן גוי או תפרן פסולות. והוא הדין לכל הפסול לכתבן, שלא יעשה אותן:

קדושת התפילין

יז.

תפילה של ראש אין עושין אותה של יד, ושל יד עושין אותה של ראש, לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה.

וכן רצועה של תפילה של ראש אין עושין אותה לתפילה של יד.

במה דברים אמורים, בשלבשן, אבל תפילין של ראש שלא לבשה אדם מעולם, אם רצה להחזירה ליד? מותר. וכיצד הוא עושה, טולה עליה עור עד שתיעשה אחת, וקושרה על ידו:

יח.

תפילין שנפסקו התפירות שלהן. אם היו שתי התפירות זו בצד זו, או שנפסקו שלש תפירות אפילו זו שלא כנגד זו - הרי אלו פסולות.

במה דברים אמורים, בישנות, אבל בחדשות, כל זמן שפני טבלה קיימת, כשרה.

ואלו הן החדשות, כל שאוחזין מקצת העור שנקרע תפרו, ותולין בו
התפילין, והוא חזק ואינו נכרת, הרי אלו חדשות, ואם אין ראוי לתלות בו
אלא והוא נפסק, הרי אלו ישנות:

יט.

רצועה שנפסקה, אין קושרין אותה ואין תופרין אותה, אלא מוציאה וגונזה
ועושה אחרת.

ושירי הרצועה פסולין, עד שיהיה ארכה ורחבה כשיעור או יתר עליו.
ולעולם ייזהר להיות פני עור הרצועות למעלה בעת שקושר אותן על ידו
ועל ראשו: